

Úkol č. 6

Kód předmětu: SP4MP_MTO2 Metodologie 2

Vypracovala: Veronika Kohoutová

UČO: 209 825

Téma: Alternativní a augmentativní komunikace

Výzkumný problém: Využití Výměnného obrázkového komunikačního systému (VOKS) u dětí s poruchou autistického spektra

Otázka: Jak použití VOKSu zlepšuje komunikaci dětí s poruchou autistického spektra s intaktní společností?

Vedlejší otázka: Jakou měrou přispívá komunikační systém VOKS k rozvoji osobnosti jedince s poruchou autistického spektra?

Význam tématu:

O problematiku dětí s poruchou autistického spektra se v dnešní době zajímá čím dál více lidí. Jelikož tyto děti považují okolní svět za chaotický a nerozumí mu, je snaha pomoci jim s jeho pochopením. Protože se VOKS skládá z jednoduchých obrázků znázorňujících okolní svět, je možno předpokládat, že se v nich budou orientovat lépe než v mluveném a psaném projevu.

Cíl projektu:

Cílem mého projektu je analyzovat rozvoj komunikace u jedinců s poruchou autistického spektra při použití komunikačního systému VOKS. Dále bych se chtěla zaměřit na rozvoj jejich osobnosti po započetí logopedické intervence a užívání tohoto systému, zvláště v oblasti komunikačních dovedností, sebeobsluhy, sociálního chování a rozumové výchovy.

Kvalitativní výzkum:

Kvalitativní výzkum jsem zvolila z důvodu zjištění rozvoje jedincovy osobnosti a komunikačních schopností pomocí určitého komunikačního systému. Pomocí kvantitativního výzkumu bych mohla zjistit pouze statistické údaje, např. kolik lidí s poruchou autistického spektra komunikační systém VOKS používá.

Metody sběru dat:

- polostandardizovaný rozhovor
- analýza dokumentů (posudky odborných vyšetření, různých institucí, práce jedinců)
- aktivní pozorování (analýza schopností na počátku spolupráce a v současnosti)

Počet zkoumaných jedinců: 3 – 5. Nejprve bych kontaktovala zařízení, které se o rozvoj těchto klientů stará (např. APLA). Po získání kontaktů bych se spojila s rodinou těchto jedinců a vysvětlila jim význam a cíl mého výzkumu, požádala je o bližší kontakt s nimi a se samotným klientem.

Jedince bych chtěla pozorovat při práci s komunikačním systémem VOKS a také bych se chtěla do rozvoje jejich osobnosti a komunikace pomocí tohoto systému zapojit. Docházela bych k nim nejlépe jednou týdně po dobu alespoň 9 měsíců, tak bych měla možnost porovnat jejich případné zlepšení od počátku po konec mé spolupráce.

Dále bych chtěla s rodiči a odborníky provést rozhovor ohledně vývoje jedinců a jejich diagnózách.

Nakonec bych chtěla analyzovat dokumenty týkající se klientů – odborná vyšetření, práce klientů.

Myslím, že tento postup je vhodný, neboť při dlouhodobé práci s jedincem a setkávání s jeho rodinou si na sebe lépe zvykneme, já budu mít možnost více poznat jedince v různých situacích a následné získávání informací od rodiny by již nemělo pro ně být příliš nepříjemné.

Možné problémy:

Problémem by se mohlo stát vstupování do soukromí rodin, dále ochrana osobních dat a zkrácení získaných informací v závislosti na postupujícím věku členů rodiny.

Scénář rozhovoru:

Díky dlouhodobému docházení ke klientovi a jeho rodině předpokládám, že se s nimi již lépe znám a vysvětlila jsem jim záměr svého výzkumu. Jsou tedy seznámeni, proč potřebuji zjistit citlivé údaje z jejich osobního života. Ujistila bych je, že v rozhovoru nebudou zmíněna osobní data a bude tedy zcela anonymní. Dále bych je ubezpečila, že pokud se budou u některých otázek cítit nepříjemně, nemusejí odpovídat. Nakonec bych se s nimi domluvila na místě, kde se bude rozhovor konat – kde to pro ně bude nejpříjemnější, a požádala je o nahrání rozhovoru na magnetofon, neboť se ke zjištěným informacím takto

budu moci kdykoli vrátit. Nedojde tedy k jejich zkrácení a také rozhovor nebude přerušován poznámkami, které bych jinak musela zapisovat.

Rozhovor bych začala nezávaznou konverzací pro uvolnění atmosféry. Následně bych se začala ptát na informace ohledně rodinné anamnézy (o jaký typ rodiny se jedná, počet členů v rodině, vývoj všech členů v rodině a jejich vztahy mezi sebou, zaměstnání rodičů a dosažené vzdělání sourozenců, zdravotní stav v rodině, výskyt nějaké genetické odchylky, prodělaná onemocnění nebo postižení v rodině).

Dále bych se zaměřila na klientovu osobní anamnézu (z kolikátého je těhotenství, průběh těhotenství, psychomotorický vývoj, vývoj řeči, průběh logopedické intervence až do současnosti).

Rozhovor bych ukončila lehčím tématem pro uvolnění atmosféry.

Zjištěné informace bych doplnila o údaje z odborných dokumentů, které bych následně analyzovala.

Nakonec bych porovnávala možné zlepšení práce klientů na začátku naší spolupráce a v současnosti.

Terénní poznámky:

Pozorování logopedické intervence u prvního jedince na počátku práce se mnou:

1. rozvoj grafomotoriky: stále upravujeme nácvik správného držení psacího náčiní, spojujeme předem nakreslené body, obtahujeme jednoduché obrázky, píšeme písmena a číslice podle vzoru, vybarvujeme jednoduché obrázky (slunce, květina apod.);

2. artikulační cvičení: cvičíme jazyk, rty, tvář a tonus měkkého patra podle nápodoby (vyplazování jazyka a hýbání do různých stran, špulení rtů, nafouknutí tváří, indián apod.); téměř všechny cviky zvládá bez problémů;

3. rozvoj slovní zásoby: chlapec přiřazuje piktogramy k obrázkům či předmětům a na poslech je podává, nejvíce však ze tří, někdy ze čtyř obrázků; piktogramy jsou vždy rozčleněny do určitých kategorií, např. zvířata, nádobí, části lidského těla apod.;

4. rozvoj početních představ: rozvíjíme početní představy ve formě málo, více a stejně; počítáme různé obrázky nebo tečky a přiřazujeme k nim správné číslo, nejvíce ale do čtyř; chlapec si stále plete číslo 3 a 4;

5. rozvoj rytmizace: vyřukáváme písničky pomocí Orfových nástrojů; chlapec má tuto činnost rád, nedělá mu problém dostat se do správného rytmu, zvukově se však nezapojuje.

Modifikace výzkumu:

Na základě pozorování jsem došla k závěru, že by bylo lepší na začátku a ke konci mé spolupráce s jedinci natočit videozáznam. Mohla bych se tak k němu neustále vracet a nedošlo by k možnému zkreslení porovnání jejich případného rozvoje. Člověk totiž nemá „sloní paměť“ a proto by některé myšlenky a závěry na základě mlhavé domněnky mohly být nepřesné.

Seznam použité literatury:

- HRDLIČKA, M., KOMÁREK, V. (eds.) *Dětský autismus: Přehled současných poznatků*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-813-9.
- JANOVCOVÁ, Z. *Alternativní a augmentativní komunikace*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN: 80-210-3204-9.
- JELÍNKOVÁ, M. *Autismus. II. Problémy v sociálních vztazích dětí s autismem*. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2000.
- KLENKOVÁ, J. *Kapitoly z logopedie I*. Brno : Paido, 2000. ISBN 80-85931-88-5.
- KNAPCOVÁ, M. *Výměnný obrázkový komunikační systém – VOKS*. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2006. ISBN 80-86856-14-3.
- KUBOVÁ, L. *Alternativní komunikace, cesta ke vzdělávání těžce zdravotně postižených dětí*. Praha: TEACH-MARKET, 1996. ISBN: 80-902134-1-3.
- KUBOVÁ, L. *PIKTOGRAMY – metodická příručka*. Praha: TEACH-MARKET, 1997. ISBN: 80-86114-00-7.
- LEJSKA, M. *Poruchy verbální komunikace a foniatrie*. Brno: Paido, 2003. ISBN: 80-7315-038-7.
- MÜHLPACHR, P. *Autismus*. In Vítková, M. (ed.). *Integrativní speciální pedagogika*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-071-9.
- PEETERS, T.: *Autismus*. Praha: Scientia, 1998. ISBN 80-7183-114-X.
- SCHOPLER, E., REICHLER, R., LANSINGOVÁ, M. *Strategie a metody výuky dětí s autismem a dalšími vývojovými poruchami*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-199-1.
- VÍTKOVÁ, M. (ed.). *Integrativní speciální pedagogika*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-071-9.
- Healing Thresholds* [online]– *Connecting Community and Science to Heal Autism, Picture Exchange Communication System (PECS) for Children with Autism* [cit. 4. 5. 2010].
Dostupný z WWW: <http://autism.healingthresholds.com/therapy/picture-exchange-communication-s>.

Picture Exchange Communication System (PECS) for Children with Autism. [cit. 3.4. 2010].

Dostupný z WWW: <http://autism.healingthresholds.com/therapy/picture-exchange-communication-system-pecs>

Doporučuji vám promyslet znovu vaše téma a zvolit si nějakou konkrétní otázku (a jí samozřejmě pak přizpůsobit sběr dat, scénář rozhovoru atd.), takto je váš výzkum postaven příliš obecně. Další body jsou ok.